

باسمه تعالی

- ۱..... احتمالات حجیت مدلول مطابقی در فرض تعارض
- ۱..... احتمال اول: حجیت احدهما غیر معین
- ۲..... حجیت احدهما معین
- ۲..... حجیت هر دو خبر

موضوع: تعارض امارتین / تعارض / تعادل و ترجیح

خلاصه مباحث گذشته:

بحث در اصل اولی متعارضین و اطلاعات ادله حجیت در خصوص متعارضین با قطع نظر از نصوص خاصه است، اما بحث از اصل ثانوی تخییر و یا اعمال مرجحات بر اساس نص خاص، در ادامه خواهد آمد.

مرحوم آخوند فرمودند: اصل اولی در تعارض به نسبت مدلول مطابقی تساقط است؛ هر چند که در مدلول التزامی، نسبت به نفی ثالث، یکی از دو خبر غیر معین حجت است.

احتمالات حجیت مدلول مطابقی در فرض تعارض

مرحوم اصفهانی پنج احتمال (حجیت احدهما غیر معین، حجیت احدهما معین، حجیتهما معا، تساقط، تخییر) نسبت به حجیت مدلول مطابقی مطرح فرمودند و در انتها در مدلول مطابقی همانند مرحوم آخوند به جهت عدم معقولیت فرد مردد، قائل به تساقط می شوند.

احتمال اول: حجیت احدهما غیر معین^۱

مرحوم اصفهانی فرموده اند: حجیت فرد مردد به سه دلیل معقول نیست:

- ۱ فرد مردد حقیقت و ماهیت ندارد پس متعلق صفات حقیقی مانند علم و صفات اعتباری مانند حجیت واقع نمی شود.
- ۲ بر فرض اینکه فرد مردد واقعیت نیز داشته باشد و صفات حقیقی به آن تعلق بگیرد؛ ولی حجیت به فرد مردد تعلق نمی گیرد زیرا جعل حجیت یعنی تعلق اراده و اعتبار، که نسبت به فرد مردد ممکن نیست.

۱. نهایة الدرایه فی شرح الکفایه، محمد حسین اصفهانی، ج ۳، ص ۳۳۰.

۳ حرکت مکلف به فرد مردد صحیح نیست زیرا تحرک مکلف برای امتثال نیاز به تعیین تکلیف دارد؛ زیرا فرد مردد نمی تواند منشأ تحرک باشد.

مرحوم اصفهانی اشکال سوم را فقط در مدلول مطابقی پذیرفته اند؛ زیرا اثر احتیاط در حجیت مدلول مطابقی منوط به تعیین واقع و اشتباه در ذهن است ولی در مدلول التزامی قائل شده اند که حجیت فرد مردد اثر دارد اما از آنجا که دو دلیل دیگر در مورد مدلول مطابقی جاری است مرحوم اصفهانی بر خلاف مرحوم آخوند، نفی ثالث را در متعارضین نپذیرفته اند.

حجیت احدهما معین

این نحوه از حجیت نیز در مورد تعارض، صحیح نیست زیرا تعیین هیچ یک از افراد وجهی ندارد و معین و مرجح در هیچ طرف وجود ندارد بنابراین حجیت یک خبر معین به لحاظ اطلاقات ادله حجیت خبر واحد ترجیح بدون مرجح و محال است. بله در موارد اشتباه حجت بلا حجت خبر معین واقعی حجت شده است زیرا تعیین واقعی دارد و با عنوان مشیر قابل اشاره است مانند اینکه بدانیم خبر واقعی کاذب و خبر دیگر محتمل لصدق است اما این دو خبر با یک دیگر مشتبه شوند که در این صورت خبر کاذب و خبر محتمل الصدق قابل اشاره است اما در فرضی که به جهت تعارض، علم به کذب یکی از دو خبر حاصل شود، در هر دو خبر احتمال کذب وجود دارد ولذا معلوم الکذب اجمالی، در واقع نیز مردد است و هر یک از اطراف ممکن است معلوم الکذب باشند؛ بر خلاف اشتباه حجت به لا حجت، که خبر غیر معلوم الکذب، به نحو شبهه بدویه محتمل الکذب است.

حجیت هر دو خبر

مرحوم اصفهانی می فرمایند: مرحوم آخوند در درس به این وجه متمایل بوده اند هرچند که درکفایه آن را نپذیرفتند. دلیل این وجه این است که ثبوت و اثباتا اقتضاء حجیت در هر دو خبر وجود دارد. اثباتا دلیل حجیت وجود دارد؛ زیرا اطلاق دلیل حجیت شامل تک تک افراد می شود به همین جهت تعارض بین دو خبر صورت گرفت و الا اگر کسی مقتضی حجیت خبر را در فرض معارضه نپذیرد، تعارض در موارد تنافی شکل نمی گیرد و خلف فرض است در بناء عقلاء نیز در کاشفیت خبر در این موارد تفاوت نمی گذارند هر چند ممکن است تعارض را مانع از حجیت بدانند؛ اما مقتضی حجیت را در هر دو خبر تمام می دانند.

ثبوتاً نیز ملاک حجیت در هر دو خبر وجود دارد؛ زیرا ملاک حجیت خبر واحد، احتمال مطابقت با واقع و غلبه نوعیه اصابه واقع است که در هر دو خبر فی حد نفسه وجود دارد و خصوصیت مورد در ملاک حجیت لحاظ نمی شود و برای اینکه خبری ملاک حجیت را داشته باشد، این که در نوع موارد، نوع مردم و ثوق به آن حاصل می کنند. کافی است و نیاز نیست در هر خبری غلبه اصابه واقع فرض شود و به همین جهت است که خبر مخالف مشهور و مخالف ظن شخصی و قرائن غیر معتبره، حجت است.

بله در صورت ملاحظه مجموع دو خبر، احتمال صدق یکی از دو خبر نفی می شود؛ ولی مجموع دو خبر که خبر نیست تا موضوع حجیت واقع شود؛ بلکه موضوع حجیت، خبر فی حد نفسه و بدون ملاحظه مقارنات و شرائط است.

بنابر این در موارد تعارض، هر دو خبر فی حد نفسه شرائط حجیت را دارند و کذب واقعی یکی از دو خبر مانع از عمل به خبر نیست تا علم به کذب واقعی خبر، مانع حجیت شود؛ بلکه صرف احتمال صدق هر طرف برای حجیت کافی است که در صورت علم اجمالی به کذب احتمال صدق وجود دارد و قابل حجیت است همانطور که در اصلین متعارضین که موجب مخالفت عملیه نشود، جعل حجیت ممکن است. بنابر این برای حجیت، صرف احتمال اصابه به واقع کفایت می کند که در موردی که علم تفصیلی به کذب نباشد، محقق است.

بله در موارد اشتباه حجه به لا حجه، یکی از خبرین به صورت معین معلوم الکذب است و در بین اطراف مشتبّه شده است و لذا حجیت هر دو ممکن نیست؛ زیرا خبر معین معلوم الکذب، قابلیت جعل حجیت را ندارد و تنها مصداق آن در اطراف مشتبّه شده است.